

VISNYK
OF THE LVIV
UNIVERSITY

ВІСНИК
ЛЬВІВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

Philosophical
Political studies

Філософсько-політологічні
студії

Issue 13

Випуск 13

Scientific journal

Збірник наукових праць

Published since 2011

Видається з 2011 року

Ivan Franko
National University of Lviv

Львівський національний
університет імені Івана Франка

2017

ЗАСНОВНИК: ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Включено до переліку наукових фахових видань України з галузей науки філософські та політичні.
Наказ МОН України № 153 від 14.02.2014 р.
Друкується за ухвалою Вченої Ради
Львівського національного університету імені Івана Франка
№40/9 від 01.09.2017 р.

Висвітлено актуальні проблеми методології політичної науки, проаналізовано стан розвитку політичної науки та сучасні теоретико-методологічні напрями дослідження політичних процесів та інститутів в Україні.

The current problems of the methodology of the Political Science were highlighted. The development of the Political Science and modern theoretical and methodological approaches of the research of political processes and institutions in Ukraine were analysed.

Редакційна колегія:

Марія Альчук, д-р. філос. н., доц.; Іван Бідзюра, д-р політ. наук, проф.; Вавжинец Конарські, д-р. габ. політ. н., проф. (Польща, Варшава); Іван Варзар, д-р політ. наук, проф.; Ігор Вдовичий, д-р політ. наук; Лешек Гавор, д-р філос. н., проф. (Польща, Жешув); Богдан Гаврилишин, д-р. філос.-екон. та права, проф., дійсний член Римського клубу (Швейцарія, Женева); Оксана Гаман-Голутвіна, д-р. політ. н., проф. (РФ, Москва); Надія Гапон, д-р філос. наук, проф.; Микола Гетьманчук, д-р, істор. наук, проф.; Василь Глухман, д-р філос. наук, проф. (Словаччина, Пряшів); Володимир Горбатенко, д-р. політ. н., проф.; Валерій Денисенко, д-р політ. наук, проф. (відп. ред.); Марія Кашуба, д-р. філос. н., проф.; Олена Квас, д-р. психол. н., доц.; Антоніна Колодій, д-р філос. наук, проф.; Василь Лисий, д. філос. н., проф.; Павло Кутуєв, д-р. соц. н., проф.; Маркіян Мальський, д-р екон. наук, проф.; Володимир Мельник, д-р філос. наук, проф.; Ігор Мельник, д-р політ. наук; Світлана Наумкіна, д-р політ. наук, проф.; Юрій Пачковський, д-р соціолог, наук, проф.; Віктор Петрушенко, д-р філос. наук, проф.; Анатолій Романюк, д-р політ. наук, проф. (заст. відп. ред.); Алла Сіленко, д-р політ. наук, проф.; Олександр Старіш, д-р політ. наук; Ярина Турчин, д-р політ. наук; Леся Угрин, канд. політ. наук, доц.; (відп. секр.); Роман Цяпало, д-р філософії, проф. (США, Дюбюк); Олена Шерман, д-р політ. наук.; Леонід Шкляр, д-р. політ. н., проф.

Professor *V. Denysenko* - Editor-in-Chief
Professor *A. Romanuk* - Assistant Editor-in-Chief
Assistant Professor *L. Ugryn* - Editorial secretary
Відповідальний за випуск - *Валерій Денисенко*

Адреса редколегії: Editorial office address:
Львівський національний Іван Франко National
університет імені Івана Франка, University of Lviv,
вул. Університетська, 1, кім. 204, Universytetska Str., 1, room 204,
79000. Львів, Україна. 79000, Lviv, Ukraine,
тел.: (38) (032) 2394462 tel: (38) (032) 2394462

Редактор Д. КАРПИН
Редактор (англ. анотацій) О. СВИДЕРСЬКА
Технічний редактор О. ЛЕГЕНЬКА
Комп'ютерний макет О. СВИДЕРСЬКА
Коректор Д. КАРПИН

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ, ВИДАВЦЯ і ВИГОТОВЛЯЮЧА:
Львівський національний університет
імені Івана Франка.
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна
СВІДОЦТВО про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Формат 70x100/16
Ум. друк. арк. 20,0
Тираж 100 прим. Зам. 0109

© Львівський національний
університет імені Івана Франка, 2017

ISSN 2307-1664

УДК 248.1: 316.346.2

ГЕНЕЗА ГЕНДЕРНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Ірина Ломачинська

*Київський університет імені Бориса Грінченка,
історико-філософський факультет, кафедра філософії
вул. Тимошенка, 23, 04212, м. Київ, Україна*

Стаття розкриває роль християнської теологічної доктрини у формуванні гендерної ідеології епохи Середньовіччя. В статті підкреслюється, що патріархатна ідеологія формується на основі архетипів суспільної свідомості і постає засобом реалізації влади сильнішого за допомогою не лише примусу чи права, але й сакрального авторитету.

Ключові слова: тендерна ідеологія, християнська теологічна думка, партріархатна культура, аскеза, сакральне.

Актуалізація проблематики генези гендерної ідеології зумовлена необхідністю переосмислення історичної зумовленості причинно-наслідкових зв'язків у її становленні. Тендерна ідеологія формується на взаємоперетині філософського, соціально-політичного, релігійно-культурного знання, де релігійний чинник виступає домінантним в утвердженні тендерних стереотипів, адже релігійні ідеологеми, використовуючи фактор сакрального, постають ключовими чинниками формування масової свідомості.

Історична репрезентація гендерної проблематики у вітчизняній науковій думці певною мірою представлена у дисертаційних дослідженнях М. Беги, О. Власової, Т. Власової, О. Кісь, І. Корольової, Ю. Стребкової. Водночас відсутній аналіз ідейних витоків гендерної ідеології в їх тісному взаємозв'язку з релігійними уявленнями та доктринами, що постають визначальними факторами її формування. Концептуальні основи означеної проблематики представлені у духовній спадщині представників християнської середньовічної теологічної думки - Августина Аврелія, Антонія Великого, Василя Великого, Григорія Нісського, Григорія Богослова, Іоанна Златоуста, Іоанна Лівствичника.

Метою дослідження є аналіз ролі середньовічної християнської теологічної думки в утвердженні гендерної ідеології західноєвропейського суспільства. Мета дослідження передбачає вирішення наступних завдань: з'ясування змісту ідейних засад гендерної ідеології, сформованої філософською спадщиною епохи Античності з її інтерпретацією у середньовічній теологічній традиції; визначення особливостей впливу чернечої аскетичної теорії та практики на формування гендерної ідеології епохи Середньовіччя; виокремлення сутнісних рис релігійно-культурної традиції киеворуської доби у формуванні гендерної ідеології українського суспільства.

Тендер варто розглядати як «поняття, що використовується в соціальних науках для відображення соціокультурного аспекту статевої ознаки людини і проведення так званої горизонтальної соціо-статевої стратифікації суспільства» [5, с. 173]. Тендерна ідеологія закріплює домінування сильнішої статі за рахунок володіння матеріальними, фінансовими, інформаційними ресурсами. Розвиток гендерної ідеології як системи поглядів і уявлень про соціальний статус та зміст тендерних ролей конкретних статей нерозривно пов'язаний з релігійно-культурним розвитком цивілізації, ідеологічними змінами у політичній та соціальній свідомості як світової, так і національної спільноти кожної країни, адже тендер

реалізується на основі соціокультурної індексності, що знаходить свій прояв у способах адаптації до соціального життя і формах участі в ній. Історично до останніх десятиліть (а в окремих регіонах ще й сьогодні) способом і засобами виживання була агресія. Боротьба за територію та їх охорона, організація внутрішнього життя трималися на підкоренні, насильстві, пригніченні. Міждержавні чи внутрішньодержавні війни, класова боротьба, авторитарні й тоталітарні режими, що історично були орієнтовані на агресію, зазвичай опиралися на фізично більш сильну особистість. В такій ситуації чоловік виступав головним протагоністом, а жінка отримувала вторинну роль. Ідея сильної та слабкої статей згодом еволюціонувала в політичні, філософські, правові та інші концепції, і в них, відповідно, головною дійовою особою теж розглядався представник чоловічої статі.

Стійкість стереотипних уявлень є однією зі складових у механізмі спадковості культури. Погоджуємось з Т. Власовою [7, с. 25], що суспільна свідомість, пропонуючи індивідуальні стереотипні уявлення як норми і правила, які засвоюються автоматично, спрощує роботу індивідуального мислення. Зафіксовані у суспільній свідомості традиції певного суспільства функціонують як постійно відтворювані стандарти мислення, поведінки, дії й споглядання. Звичайно, кожен стандарт колись був зумовлений практичною або історичною необхідністю, але згодом ця зумовленість зникає, а соціальне знання у формі стереотипів передається наступним поколінням.

Патріархатна традиція не була надбанням епохи Середньовіччя, а стала закономірним продовженням стилю мислення, релігійних переконань та стереотипів, що знайшли ідеологічне обґрунтування у представників афінської школи - Сократа, Платона та Аристотеля, які протиставили розум як найвищу досконалість у структурі людської суб'єктивності, що асоціювався з чоловічим першопочатком, аморфній чуттєвості, що уособлювала жіночість - полюс недосконалості, хаосу, небуття. Таким чином, чоловіче виступає суб'єктом, а жіноче - об'єктом у пізнавальній концепції світу, тому що позастатевий пріоритет розума-логоса невідривно пов'язаний з пріоритетом чоловічого першопочатку та властивих йому атрибутів.

У діалозі «Бенкет», у притчі про двох Еротів - «небесного» і «нищого», земного, - Платон визначає небесний Ерот як чоловічий, найвищою сферою реалізації якого постає філософія, адже чоловіки у Платона від природи не лише сильніші, але й наділені більшим розумом [11, с. 45]. Втіленням жіночого постає «нищий» Ерот, сферою реалізації якого є примітивна побутова мирська реальність. Жіночий першопочаток у Платона оснований на домінуванні не добродійності та чеснот, а егоїстичних прагнень, тому ніяка соціальна функція, що пов'язана з управлінням суспільними справами, не може бути властива жінці. В результаті жіночий суб'єкт виключається з філософського знання, а у суспільному житті поширюється принцип фаллоцентризму. На жінок Платон покладає відповідальність за прояви антисуспільних тенденцій у державі, адже вони породжують у чоловіків почуття егоїзму і бажання привласнення, формування сфери приватного, яка є руйнівною для ідеальної держави, у якій політичний суб'єкт має, передусім, турбуватися за суспільні інтереси.

Ідеї Платона знаходять своє логічне продовження у творчості Аристотеля, який порівнює відношення чоловічого і жіночого з відносинами господаря та раба, де сутність раба розкривається у його служінні володарю. Місце жінки у соціальному житті обмежується виконанням функцій домашнього господарства, а якість їх виконання забезпечується постійним регламентуючим контролем [11, с. 464-465]. Рабство жінки Аристотель закріплює не лише за соціальними, але й за природними ознаками нерівності, і, на відміну від чоловіка-раба, жінка як соціальний суб'єкт знаходиться у більш залежному становищі, адже ніколи не може отримати свободу.

У середньовічній філософії патріархатна традиція посилюється завдяки домінуванню розуму як основного засобу реалізації християнської добродійності і завдяки жорстким обмеженням щодо тілесності та чуттєвості у християнській теологічній доктрині. У середньовічній філософії, на відміну від філософії античності, проявляється більше уваги до індивідуального психологічного досвіду, водночас, чуттєвість визнається позитивною тільки у формі піднесеного релігійного почуття. Тендерна ідеологія християнської культури формується на протиставленні образів Єви як земного, чуттєвого та Богородиці як небесного, духовного; це своєрідна антитеза життя земного, повного пристрастей і страждань та життя небесного - чистого та благого.

Основним критерієм заперечення чуттєвості є її зв'язок із задоволенням, яке у християнській культурі асоціюється з жіночим першопочатком і виступає символом первородного гріха, який автоматично від Єви передається всьому жіноцтву. Ім'я Єва, що надав Адам своїй дружині, походить від єврейського слова «*хавва*», що означає «життя» [3, с. 207]. За біблійною легендою, Єва створена Богом з ребра Адама під час його сну (Бут. 2,21), а потім зваблена дияволом, що прийняв образ змія. На Єву біблійна легенда покладає відповідальність за втрату раю, адже з її рук чоловік отримав плоди з дерева пізнання. На відміну від філософії античності, що намагається теоретично обґрунтувати існуючу в суспільстві тендерну нерівність, теологічна доктрина християнства надає їй сакрального змісту. У Біблії чітко вказується на божественну природу тендерного домінування чоловічої статі, а, відповідно, на сакральне підґрунтя його нездоланності: «жінці (Бог) сказав: примножу скорботи твої у вагітності твоїй; у болях будеш народжувати дітей; і до чоловіка твого жадання твоє, і він буде панувати над тобою» (Бут. 3, 16).

Християнство привнесло нове бачення у соціальну роль жінки, але не в суспільному, а, швидше, духовному житті. Образ Марії Магдалини, що була врятована Христом і зцілена ним від злих духів (Лук. 8,2) постає втіленням можливості заперечення гріха і пошуку шляху добродійності. Марія Магдалина не зреклася Христа у час гоніння (як інші його віддані учні), була поряд під час страти і погребіння (Іоан. 19,25). Вона першою прийшла до гробниці Христа і повідомила Симона-Петра про відсутність його тіла (Іоан. 20, 1-2). Благочестива її любов до Господа отримала найвищу нагороду: вона першою побачила воскреслого Христа (Іоан. 20, 11). Новий Заповіт наводить приклади численних послідовниць Христового вчення: «там було також багато жінок, що дивилися здалеку; вони йшли за Ісусом з Галілеї, слугуючи Йому» (Матф. 27, 55), (Марк. 15,41), що змусило представників християнської теологічної думки до перегляду традиційної іудейської старозавітної ідеології щодо ролі жінки не лише у духовних практиках, але, певною мірою, і в суспільному житті.

Особливої уваги у зміні традиційних патріархальних стереотипів епохи Середньовіччя заслуговує образ Богородиці. Її ім'я кілька раз згадується у кожного з євангелістів Нового Заповіту (напр. Матф. 1,16; Марк. 3, 31; Іоан. 19, 25), але найбільш повно життєпис Діви Марії представлений у Луки (Лук. 1, 26-56). Новозавітний переказ дає можливість визначити суттєву роль Богоматері як у проповідницькій діяльності Христа, так в утвердженні християнської церкви, але догматичне вшанування образу Діви Марії постало результатом теологічних диспутів щодо іпостасей Ісуса Христа. Богородиця - термін, що вживався ще Афанасієм Великим, став загальноживаним опісля подолання несторіанства. Православна церква вшановує Богородицю як святу і непорочну, у її честь встановлюються свята, освячуються храми та вшановуються ікони. У О. Меня велич постаті Богородиці описується наступним чином: «Єдина. Його Мати. Нехай би нам залишилось невідомим навіть її ім'я; достатньо лише і того, що Вона передала риси свого обличчя і характеру Ісусу» [17, с. 392]. Католицька традиція пішла ще далі й встановила догмат про непорочне

зачаття і народження Богородиці, який у 1854 році Папою Пієм IX був проголошений як загальнообов'язковий для всіх католиків [21, с. 269].

Дихотомія непорочної Діви небесної і безумовної гріховності жінки земної знаходить свою практичну реалізацію у християнській чернечій ідеології, активно поширеній як у західній, так і у східній традиціях.

Активне поширення чернечої релігійної ідеології, націленої на внутрішній моральнісний подвиг, що поставило ідеалом християнської добродійності смирення та аскетичну практику, стало результатом утвердження християнства у Римській імперії як офіційної релігії. Чернецтво стало свідченням висоти і святості євангельського вчення, видимим втіленням християнських етичних понять, передбаченням майбутнього перетвореного світу загалом та окремої людини зокрема. Як стверджують правила чернечого співжиття, одним із головних чернечих обов'язків є «насаджування євангельського благочестя як у собі, так і у інших: у собі - старанним служінням або читанням Слова Божого, слізним покаєнням та частим благоговійним наслідуванням Христових таємниць; у інших - благим прикладом, духовними бесідами та старанною до Бога молитвою» [19, с. 4]. Чернеча ідеологія проголосила різку антитезу між аскетично-духовним та чуттєво-мирським, що у Антонія Великого сформована наступним чином: «наслідуй тих, які полюбили Бога всім серцем <...>, не соромся слідувати за ними, адже вони досконаліші за тебе. Але не наслідуй тих, які прагнуть до задоволень мирських, тому що вони ніколи не знайдуть у них блаженства» [2, с. 52].

Відповідно до позиції Августина Аврелія [1], найбільш ефективним засобом подолання гріховної чуттєвості є непорочність та безшлюбність. Августин розділяє у жінці дві її природи - тілесно-чуттєву, що слугує проявом гріховності не лише для себе, але й для чоловіка, який її споглядає, і раціональну, що здатна породжувати у жінці добродійність та релігійні переконання. Здатність до релігійного осягнення Божественного піднімає жінку до рівня чоловіка і забезпечує її шлях до спасіння.

У Василя Великого [207, с. 104-105] на позитивну оцінку заслуговує заповідь безшлюбності як шлях до «єдиного нареченого чистих душ». Він є автором символічного послання до порочної діви, у якому справжнім призначенням жінки є непорочне дівство, скріплене чернецтвом, адже «тільки незаміжня турбується про Господне» (1 Кор. 7, 34). Хоча Василій Великий не ставив у обов'язок ченцям справи благодення у мирському житті, але сам побудував поблизу Кесарії чернечий гуртожиток, де основною заповіддю хтя аскетів слугувала моральна вимога любові. Як підкреслює І. Попов, молитва і споглядання у його монастирі поєднувалися з фізичною працею; характерною рисою монастиря стала також благодійність та виховання дітей [21, с. 340].

Чернецтво стало шляхом пошуку досконалості не лише для чоловіків, але й для жінок, що обирали обітницю безшлюбності, адже вважалися нареченими Христа. Відповідно у суспільстві поширюється ідеал жінки, яка постає добропорядною лише тоді, коли повністю заперечує свою тілесність і є недосягнутою не тільки для фізичних утіх, але й для продовження роду. Чернецтво формує інший рівень міжстатевих відносин - духовної (а не тілесної) любові братів та сестер у Христі. Водночас на жінку покладається відповідальність за суспільну добродійність, адже її цнотливість та смиренність має бути важелем стримування не лише для себе, але й для чоловіків. Будь-які прояви пристрасті є проявом гріховності, і жінка, що стала об'єктом чоловічого бажання, постає більш гріховною, ніж чоловік, що запалав хибною пристрастю. У Іоанна Ліствичника лише жінка відповідає за гріхи чоловіка, що запалає бажанням до неї: «благий Господь і у тому проявляє великий про нас промисел, що безсоромність жіночої статі утримує соромом, як вуздечкою, адже якщо жінки самі приходили б до чоловіків, то не врятувалась би ніяка плоть» [14, с. 220-221]. Водночас у Іоанна

Ліствичника кожна жінка постає джерелом гріховної спокуси, незалежно від чистоти її власних помислів: «бачив, що деякі їдять і перебувають з жінками і в той час не мають ніяких нечистих помислів; але коли вони спокусились самовпевненістю і замріялись, що мають мир і утвердження, то несподівано отримують загибель у своїй келії» [14, с. 216].

У Григорія Нісського чітко розділяється образ жінки аскетичної (і, відповідно, добропорядної) та жінки пристрасної та фіховної: так, у життєписі преподобної Мокрини зазначається, що в разі правильного виховання добропорядної жінки є непристойним вивчати «ті трагічні пристрасі, які, виходячи від жінок, дають привід і предмет для творів поетів» [10, с. 124], і як ідеал формується чернечий шлях життя жінки з запереченням її біологічної природи.

У Василя Великого відповідальність за блуд лежить не лише на жінці, але й на чоловікові, який, будучи більш свідомим і раціональним (з погляду святителя), не має право вводити у розпусту жінку, яка могла б обрати аскетичний спосіб життя і стати нареченою Христовою: «покараним має бути той, хто не поважає Сина Божого, що розбстив Його наречену і духу дівства позбавив» [6, с. 105].

У Іоанна Златоуста [13, с. 58-59] блудницею постає навіть та жінка, яка захоплюється розкішшю, насолоджується власною красою, викликаючи захоплення чоловіків. Ідеалом для жінки є аскетична непорочність та прагнення до духовного вдосконалення.

Аскетична краса діви для Григорія Богослова значно досконаліша за тілесну красу звичайної жінки, адже «краса видима не прихована, а незрима осягнена лише Богом, вся слава доньки небесного Царя, і одяг її є ділами і спогляданням <...> Нехай буде непорочною і думка, нехай не крутить, не носить у собі лукавих образів» [9, с. 58-59].

У філософії схоластики за жінкою закріплюється статус речі, яка для чоловіка принципово не відрізняється від інших речей, і якою чоловік може володіти за своїм бажанням. За жінкою як домінантна закріплюється її репродуктивна функція, позбавляючи її реальної суспільної влади. Як зазначає С. Жеребкін [12, с. 8], відповідно до поглядів Фоми Аквінського призначення жінки полягає у необхідності продовження «роду чоловічого», адже лише чоловік постає як образ Божий. Тобто, власне людиною в повному сенсі цього слова у Фоми є лише чоловік, а жінка трактується як засіб реалізації людського (чоловічого) роду. Таким чином, у схоластиці формується уявлення про абсолютистський характер патріархальної влади за аналогом з владою Бога, якій мають бути підпорядковані всі функції індивідів і яка має право на жорсткі санкції за будь-які відхилення від патріархального порядку.

Роздумуючи над питанням відсутності зразків загальноновизнаного жіночого подвижництва у епоху Середньовіччя (із часів святої Женев'єви, заступниці Парижа [21, с. 539] майже на тисячоліття жіночий духовний подвиг у історії католицької церкви був забутий), можемо обґрунтувати цей факт лише політикою самої церкви стосовно жінки у означену епоху. Адже екзальтована містика духовного подвигу жінки у епоху Середньовіччя знаходилася на межі канонізації (лише можливої і майбутньої) та інквізиції (цілком реальної), і, на жаль, історія замовчує, скільки жінок-праведниць згоріло на вогнищах інквізиції через звинувачення у відьомстві.

Вітчизняна киеворуська релігійно-культурна традиція, що базувалася на своєрідному симбіозі християнства та язичництва, формувала інший тип тендерної ідеології, де в силу історичних обставин поєднався образ жінки-берегині та захисниці. Жінка-Берегиня (для прикладу - Покрова) вирізняється силою і могутністю, яка розкривається через її опікунське начало як матері. «Сакралізація та ідеалізація образу жінки як берегині-матері позбавила її постать динамічності та колоритності, яку ми бачимо у воїна. Створення образ> жінки-воїна - це подолання стереотипної фемінності жінки та утворення проміжного між чоловічим та жіночим простором існування» [18, с. 11].

Прикладом може слугувати постать княгині Ольги, яка названа Церквою рівноапостольною. Цим підтверджується її особливий духовний статус та авторитет в християнській Церкві, в якій, поряд з Ольгою, рівноапостольними визнано лише п'ять жінок - «свята мироносиця Марія Магдалина, свята первомучениця Фекла, свята Апфія, свята благовірна цариця Єлена, свята Ніна - просвітниця Грузії» [20, с. 11]. Ольга - яскравий приклад поєднання жінки-воїни (у язичництві) і благочестивої праведниці (у християнстві), адже в її Житті підкреслюється, що «управляла княгиня Ольга підвладними їй областями Руської землі не як жінка, але як сильний і розумний муж, твердо тримаючи в своїх руках владу і мужньо обороняючись від ворогів. І була вона для останніх страшна, своїми ж людьми любима, як володарка милостива та благочестива, як суддя праведний, що накладає покарання з милосердям, - нагороджуючи добрих та насаджуючи страх злим, віддаючи кожному відповідно до його вчинків <...>» [20, с. 13]. Варто зазначити, що у православній традиції канонізація жінок-праведниць характеризується певною однотипністю, із яскраво вираженим нахилом до суспільного статусу канонізованої особистості. Зазвичай, зразком для духовного наслідування у православній традиції слугували постаті преподобних княгинь, які, відмовившись від шлюбу, віддали перевагу чернечому постригу. Їхній духовний подвиг та колишнє мирське суспільне становище дали змогу з часом обійняти посаду ігумені у монастирі, і, завдяки цьому, сприяти будівництву монастирів, соборів, церков, шкіл. Так, у період із Київської Русі до початку XVII століття, із тринадцяти канонізованих православною церквою жінок одинадцять були у миру княгинями або княжнами. Такий підхід був, певним чином, історично зумовленим, адже у період становлення християнства на Русі, у епоху безперервних міжусобних воєн та чужоземного підкорення, важливим був не тільки особистий внутрішній подвиг, а, насамперед, активна громадянська позиція, наявність певного владного впливу у вирішенні питань місіонерської християнізації. Сакралізація постаті княгині Ольги православною церквою поклала початок формування у національній релігійно-культурній традиції більш толерантної (порівняно із західноєвропейською) системи тендерних відносин, де жінка виступає не лише духовною, але й соціально активною особистістю.

Таким чином, тендерна ідеологія формується на основі архетипів суспільної свідомості, сформованих у межах конкретної релігійно-культурної традиції і постає засобом реалізації влади сильнішого за допомогою не лише примусу чи права, але й сакрального авторитету. Середньовічна теологічна думка, використовуючи суспільну міфологізацію існуючої патріархатної системи відносин, утверджує домінування маскулінного не лише у тогочасній культурі, але завдяки традиціоналізму релігійного мислення знаходить своє відображення й у тендерних стереотипах сучасності.

Список використаної літератури:

1. Августин Аврелий. Исповедь / Августин Аврелий - М.: Изд.-во «Ренессанс», СП ИВО-Сид, 1991.-488 с.
2. Антоний Великий. Поучения / Антоний Великий; сост. Е.А.Смирнова. - М.: Изд. - во Сретенского монастыря, 2008. - 704 с.
3. Библиейская энциклопедия. - М. : ТЕРРА, 1990. - 902 с.
4. Біблія: книги Священного писання Старого та Нового Завіту. - К. : Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. - 1407 с.
5. Большой энциклопедический словарь: философия, социология, религия, эзотеризм, поллитэкономия / главн. науч. ред. и сост. С.Ю. Солодовников. - Мн.: МФЦП, 2002. - 1008 с.
6. Василий Великий. Примите слово мое: Сб. писем / Василий Великий; Никон (Париманчук). - М. : Изд. Сретенского монастыря, 2007. - 384 с.

1. Власова, Т.І. Формування тендерних стереотипів у західноєвропейській філософії (історико-філософський аналіз): автореф. дис. ... д-ра філософ, наук: спец. 09.00.05 / Т.І. Власова ; Дніпропет. нац. ун-т. - Д., 2007. - 38 с.
8. Тендерний вимір владних комунікацій: [монографія] / І.М. Ломачинська, С.М. Загурська. - Біла Церква : НВО «Освіта», 2014. - 207 с.
9. Григорий Богослов. Избранные творения / Григорий Богослов; сост., вст. ст. В.В. Бурengi. - М. : Изд. Сретенского монастыря, 2005 . - 240 с.
10. Григорий Нисский. Избранные творения / Григорий Нисский; сост. А.Гумеров. - М. : Изд-во Сретенского монастыря, 2007. - 384 с.
11. Древнегреческая философия. От Платона до Аристотеля : сочинения. / пер. с древнегреч.; худож. П. Сацкий. - Харьков : Фолио, 1999. - 832 с.
12. Жеребкин С. Тендерная проблематика в философии // Введение в гендерные исследования. Ч. I / под ред. И.А. Жеребкиной - Харьков : ХЦГИ, 2001; СПб. : Алетейя, 2001. - 708 с.
13. Иоанн Златоуст. Слава Богу за все: [сб. писем] / Иоанн Златоуст; сост. Е.А. Смирновой. - М. : Изд. Сретенского монастыря, 2006 . — 312 с: ил.
14. Иоанн Лествичник. Лестница, возводящая на небо / Иоанн Лествичник. - М: Изд-во Сретенского монастыря, 2007. - 592 с.
15. Лінч Д. Середньовічна церква: Коротка історія / Д. Лінч. - К. : Основи, 1994. - 491 с.
16. Ломачинська І.М. Релігійне лідерство в духовному вимірі християнської традиції: [монографія] / І.М. Ломачинська. - К. : Ун-т «Україна», 2008. - 286 с.
17. Мень, А. История религии / А. Мень // В поисках Пути, Истины и жизни: в 7 т. - М. : СП «Слово», 1993. - Т. 6. - 622 с.
18. Откович, К.В. Жіночий фактор в аксіологічному вимірі української духовної культури XIX - початку XX ст.: автореф. дис. ... канд. філософ, наук: спец. 09.00.04 / К.В. Откович ; Львів, нац. ун-т ім. І.Франка. - Л., 2008. - 19 с.
19. Сокращенные правила монашеского жития. - К., 1875.
20. Трофимов, А. Святые жены Руси / А. Трофимов. - М. : Энциклопедия российских деревень, 1994. - 230 с.
21. Христианство: Энциклопедический словарь: в 3 т. - М.: Большая Российская энциклопедия, 1995.-т. 1.-863 с.